

Dorota Mantey

Rekreacja w strefie podmiejskiej na przykładzie podwarszawskiej gminy Piaseczno : raport z badań

Mazowsze Studia Regionalne 18, 163-177

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rekreacja w strefie podmiejskiej na przykładzie podwarszawskiej gminy Piaseczno (raport z badań)

Dorota Mantey

STRESZCZENIE

Niniejszy artykuł poświęcony jest preferencjom w zakresie rekreacji wśród mieszkańców podwarszawskiej gminy Piaseczno, w której zachodzą intensywne procesy suburbanizacji. Przedstawiono w nim najczęściej podejmowane formy aktywności ruchowej, a także preferowane zajęcia, z których mieszkańcy chcieliby skorzystać, a nie mają możliwości. Artykuł prezentuje też ocenę poszczególnych elementów składających się na gminną ofertę zajęć rekreacyjnych oraz poziom poinformowania mieszkańców o aktywnych formach spędzania czasu wolnego na terenie gminy. Autorka doszukuje się trzech możliwych rozwiązań w zakresie krzewienia rekreacji oraz kultury fizycznej na terenie atrakcyjnych przyrodniczo gmin podmiejskich. Pierwszy z nich – to rozbudowa gminnej infrastruktury umożliwiającej korzystanie z walorów przyrodniczych i krajobrazowych gminy w sposób ogólnodostępny i nieodpłatny, drugi – budowa gminnych ośrodków sportu i rekreacji oraz ogólnodostępnych boisk, a trzeci – wspieranie prywatnych przedsiębiorców w tworzeniu atrakcyjnych przestrzeni klubowych. Artykuł oraz zastosowana w nim metodologia badania mogą być pomocne przy pracach nad stworzeniem bądź aktualizacją gminnej strategii rozwoju sportu, rekreacji i kultury fizycznej.

Wprowadzenie

Aktywność fizyczna jest jedną z form spędzania czasu wolnego, obok działalności twórczej, kulturalno-rozrywkowej oraz społecznej (Czajkowski, 1979). Zalicza się ją do form rekreacji. Współcześnie rozumiana rekreacja, będąca odpowiedzią na szybki styl życia, nasilające się procesy technicyzacji i urbanizacji, to *„wszelkie akceptowane społecznie formy ludzkiej aktywności, mające miejsce w czasie wolnym, podejmowane dobrowolnie, bezinteresownie i dla przyjemności, służące odnowie i umacnianiu sił człowieka, jego innej od codziennej, aktywnej i różnorodnej samorealizacji o cechach zabawy, realizowanej indywidualnie, w grupach lub występującej jako zjawisko globalne”* (Dąbrowski, 2006, s. 37). Jedną z form rekreacji jest rekreacja ruchowa, która obejmuje zajęcia o treści ruchowej – sportowe, turystyczne, zabawy ruchowe, tańce, spacerowanie itp. Rekreacja ruchowa bywa aktualnie określana mianem „sportu dla wszystkich” (Wolańska, 1997).

Korzystanie z różnych form ruchu wpływa bezpośrednio na jakość życia, która jest odzwierciedleniem dysonansu pomiędzy standardem niezaspokojonych w ciągu życia potrzeb a możliwym do osiągnięcia aktualnym poziomem zaspokojenia (Walczak, Tomczak, 2011).

Istotną rolę w ogólnym poziomie zadowolenia z życia odgrywa dbałość o własne zdrowie, aktywność fizyczną i podtrzymywanie relacji społecznych z osobami, które dzielają te same zainteresowania. Potrzeby te są szczególnie silne wśród przedstawicieli tzw. nowej klasy średniej, która coraz liczniej migruje na przedmieścia. Szacka (2003) twierdzi, że

wyróżnikiem „nowej klasy średniej”, w odróżnieniu od grupującej przedsiębiorców „starej klasy średniej”, jest poziom wykształcenia. Jej przedstawiciele mają podobne orientacje, dążenia oraz styl życia. Ponadto klasę tę, zwłaszcza jej poziom niższy, cechuje silne dążenie do zaznaczenia swojej odrębności i podkreślenie dystansu w wymiarze kultury do klasy niższej. Klasa średnia jest przez to bardzo wrażliwa na oznaki prestiżu.

Rekreacja i kultura fizyczna są istotnym elementem składającym się na styl życia tej grupy społecznej, który coraz bardziej upowszechnia się również wśród rodowitych mieszkańców wsi podlegających intensywnym procesom suburbanizacji. Gminy podmiejskie utożsamiane są z idealnym miejscem zamieszkania nie tylko ze względu na ciszę, spokój, bliskość przyrody oraz możliwość realizacji marzenia o własnym domu z ogródkiem, ale również ze względu na ofertę atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego. Oferta ta skierowana jest zarówno do mieszkańców przedmieść, jak i do tych, którzy wprawdzie mieszkają w mieście, ale w weekendy wolą korzystać z dobrodziejstwa podmiejskich lasów, łąk czy po prostu otwartej przestrzeni, najchętniej aktywnie. Nowi mieszkańcy oraz turyści stawiają samorządom coraz to nowe wyzwania, a inicjatywy, podejmowane przez władze lokalne, powinny wychodzić naprzeciw tym potrzebom.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 1990 r. Nr 16 poz. 95) wymienia zadania gminy, do których zalicza się zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców, a obejmują one m.in. sprawy kultury fizycznej, turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych (Art. 7 pkt 1 ust. 10). Każda gmina winna umożliwiać swoim mieszkańcom podejmowanie różnorodnych aktywności ruchowych, służących poprawie zdrowia i kondycji fizycznej.

Niewątpliwym atutem strefy podmiejskiej Warszawy jest jej struktura przestrzenna, charakteryzująca się systemem terenów otwartych, które, niestety, wraz z nasilającymi się procesami suburbanizacji ulegają stopniowemu uszczupleniu. Znaczna część terenów należących do gmin podwarszawskich tworzy tzw. obszar chronionego krajobrazu. Zaliczają się do niego m.in. Chojnowski Park Krajobrazowy oraz Dolina Rzeki Jeziorki, których fragmenty administracyjnie przynależą do gminy Piaseczno. Obszar ten stwarza dogodne warunki do uprawiania różnorodnych aktywności fizycznych, niestety poważnym utrudnieniem w korzystaniu z walorów przyrodniczych strefy podmiejskiej Warszawy są braki w infrastrukturze, która winna łączyć najciekawsze kulturowo i przyrodniczo tereny. Brakuje ciągów pieszo-spacerowych, ścieżek rowerowych czy szlaków wodnych i konnych, choć wśród otwartych terenów łąk i lasów powstaje coraz więcej prywatnych ośrodków jazdy konnej (np. w Chojnowie, gmina Piaseczno) oraz wyspecjalizowanych klubów gry w polo czy golfa (np. Obręb, gmina Góra Kalwaria) (Solarek, 2013).

Walory przyrodnicze to z jednej strony element podnoszący ogólną atrakcyjność gminy, a z drugiej – wyzwanie dla samorządu, aby ten zapewnił odpowiednią infrastrukturę rekreacyjną, umożliwiającą korzystanie z nich. Jest to tym trudniejsze, że mieszkańcy niekoniecznie chcą korzystać wyłącznie z uroków okolicy, w której zamieszkali. Chcieliby także móc uczestniczyć w zajęciach, które odbywają się w specjalnie wyposażonych obiektach i salach (siłownia, fitness, taniec, sztuki walki, gimnastyka prozdrowotna itp.).

Samorządy lokalne zostały wyposażone w szereg instrumentów oddziaływania na sport, turystykę i rekreację. R. Pawlusiński (2005) instrumenty te dzieli na pięć grup:

1. Instrumenty planistyczne (studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy oraz strategia rozwoju turystyki);
2. Instrumenty finansowe (m.in. budżet, partnerstwo publiczno-prywatne, ale również oddanie gruntu w nieodpłatne użytkowanie, sprzedaż lub oddanie w użytkowanie wieczyste po obniżonej cenie, jeżeli planowane jest na nim np. prowadzenie działalności turystycznej);
3. Instrumenty organizacyjno-prawne (działania wynikające z wydawanych decyzji administracyjnych, np. organizacja konkursów na granty dla podmiotów zajmujących się turystyką);
4. Instrumenty instytucjonalne (tworzenie bądź udział w różnego rodzaju instytucjach promujących i rozwijających turystykę: międzygminne związki turystyczne, Euroregiony, miasta partnerskie, lokalne i regionalne organizacje turystyczne, fundacje, klastry);
5. Instrumenty informacyjne (zbieranie i udostępnianie informacji na temat własnych zasobów oraz zasobów konkurencji, ale również pozyskiwanie informacji o potrzebach mieszkańców, m.in. poprzez realizację badań ankietowych).

Niniejszy artykuł prezentuje wyniki badania ankietowego dotyczącego aktywności fizycznej mieszkańców gminy Piaseczno oraz ich oczekiwań w tym zakresie. Jego celem jest charakterystyka potrzeb mieszkańców podwarszawskiej gminy, w której zachodzą intensywne procesy suburbanizacji, w zakresie rekreacji oraz stworzenie katalogu wskazówek dla władz lokalnych odnośnie poprawy oferty aktywnego spędzania czasu wolnego na terenie gminy, z uwzględnieniem jej walorów oraz zmieniających się potrzeb mieszkańców.

Metodologia badania

Badanie ankietowe „Kultura fizyczna i rekreacja w Gminie Piaseczno” zrealizowano wśród mieszkańców Gminy Piaseczno na przełomie listopada i grudnia 2012 roku, w ramach aktualizacji *Strategii Rozwoju Sportu, Kultury Fizycznej i Rekreacji*. W badaniu zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, z użyciem zestandaryzowanego kwestionariusza ankiety do samodzielnego wypełniania przez respondentów.

Kwestionariusz wykorzystany w badaniu zawierał pytania o zwyczaje mieszkańców gminy Piaseczno, związane z podejmowaniem przez nich aktywności ruchowej. W pytaniach często padało określenie „sport”, jednak w jego znaczeniu potocznym, bliższym rekreacji. Sport rozumiany jest bowiem potocznie jako regularnie podejmowany wysiłek fizyczny, mający na celu doskonalenie sił psychofizycznych człowieka, z pominięciem charakterystycznego dla niego elementu rywalizacji.

Podstawą do wyznaczenia liczebności próby była łączna liczba mieszkańców gminy w wieku 25 lat lub więcej, wynosząca w 2011 roku 51 614 osób. W badaniu wykorzystano dobór próby kwotowy, oparty o macierz opisującą trzy cechy populacji: płeć, wiek w podziale

na dwie kategorie: 25-50 lat oraz powyżej 50 lat, a także miejsce zamieszkania w podziale na miasto Piaseczno oraz tereny wiejskie gminy.

Badanie opinii mieszkańców zrealizowano przy pomocy kwestionariusza do samodzielnego wypełniania, który został rozdany w szkołach. W trakcie realizacji badania okazało się, że mogą nastąpić pewne problemy z uzyskaniem wymaganej liczebności, stąd zdecydowano się rozdać ankiety również w przedszkolach gminnych. Aby zapewnić reprezentatywność próby, każdy kwestionariusz został oznaczony poprzez wpisanie w nagłówku płci i wieku respondenta, który powinien go wypełnić. Ostatecznie powstały cztery warianty kwestionariusza z takim samym zestawem pytań:

1. dla kobiet 25-50 lat,
2. dla kobiet powyżej 50 lat,
3. dla mężczyzn 25-50 lat,
4. dla mężczyzn powyżej 50 lat.

Trzecią cechą, która została uwzględniona w doborze respondentów, było miejsce ich zamieszkania. Rozkład próby, odpowiadający rozkładowi populacji ze względu na miejsce zamieszkania (podział na miasto Piaseczno i tereny wiejskie gminy), został zapewniony dzięki rozdaniu ankiet we wszystkich szkołach podstawowych (lub w zespołach szkół, czyli podstawówkach połączonych z gimnazjami) na terenie gminy. W każdej z czterech miejskich szkół należało zrealizować następujące liczebności ankiet:

- kobiety 25-50 lat: 18 ankiet,
- kobiety powyżej 50 lat: 13 ankiet,
- mężczyźni 25-50 lat: 16 ankiet,
- mężczyźni powyżej 50 lat: 10 ankiet.

Pozostałe ankiety rozdzielono pomiędzy sześć szkół wiejskich, według następującego schematu dla każdej ze szkół:

- kobiety 25-50 lat: 8 ankiet,
- kobiety powyżej 50 lat: 6 ankiet,
- mężczyźni 25-50 lat: 7 ankiet,
- mężczyźni powyżej 50 lat: 5 ankiet.

Liczebność próby powinna wynieść 381 ankiet, ale z racji tego, że w obawie przed zbyt niskim zwrotem ankiet rozdano ich więcej, ostatecznie w analizie uwzględniono łączną liczbę 403 wypełnionych kwestionariuszy.

Wyciągając wnioski z badania, należy pamiętać o pewnych ograniczeniach związanych z zastosowaną metodą doboru respondentów. Łatwy i stosunkowo szybki sposób docierania do mieszkańców poprzez dzieci i młodzież szkolną eliminuje osoby samotne oraz takie, które żyją w gospodarstwach domowych składających się wyłącznie z osób dorosłych. W przypadku tematu badań skład gospodarstwa domowego nie wydaje się jednak mieć decydującego wpływu na aktywność rekreacyjną. Innym – poważniejszym – problemem wynikającym z zastosowanej metody docierania do respondentów jest jednak zbyt mała liczebność osób w wieku 25-29 lat, ponieważ rzadko posiadają one dzieci w wieku szkolnym. W tego typu sytuacjach należy zachować dużą ostrożność na etapie formuło-

Tabela 1. Rozkład procentowy poszczególnych grup wiekowych mieszkańców

kategoria wieku	rozkład w populacji (%)	rozkład w próbie (%)
25-29 lat	11,0	5,4
30-39 lat	29,8	34,0
40-49 lat	18,5	30,2
50-59 lat	17,5	20,5
60-69 lat	12,5	7,2
70 lat i więcej	10,7	2,8

Źródło: opracowanie własne

wania wniosków dotyczących całej populacji. Tabela 1. przedstawia rzeczywisty rozkład procentowy poszczególnych grup wiekowych mieszkańców gminy oraz rozkład uzyskany w badaniu. Z tabeli 1. wynika, że mamy do czynienia z nadreprezentacją osób w wieku 31-50 lat.

Rozkłady procentowe próby ze względu na płeć i miejsce zamieszkania odpowiadają rozkładowi rzeczywistym całej populacji.

Zainteresowanie aktywnością fizyczną wśród mieszkańców gminy Piaseczno

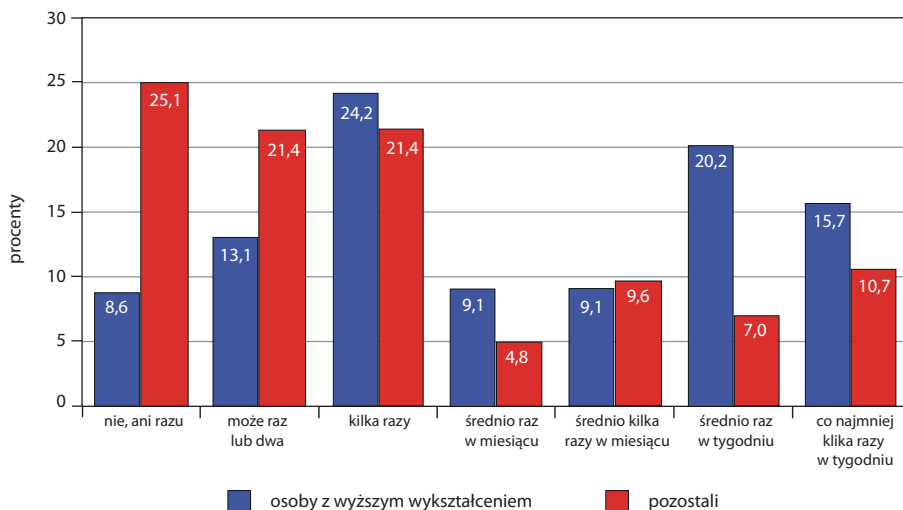
Wśród przebadanych mieszkańców gminy jedynie co czwarty respondent (27%) był zdania, iż regularnie (przynajmniej raz w tygodniu) podejmuje jakąś formę aktywności ruchowej, a co trzeci (33,8%), że w zasadzie nie robi tego w ogóle. Zdecydowanie bardziej aktywni są mężczyźni: 39,5% kobiet i 25,6% mężczyzn raczej nie podejmuje wysiłku fizycznego, a 22,4% kobiet i 32,8% mężczyzn robi to regularnie (por. Walczak, Tomczak, 2011).

Warto zwrócić uwagę na to, iż rekreacja jest elementem stylu życia przede wszystkim osób z wyższym wykształceniem (Ryc. 1.), które w strefie podmiejskiej stanowią coraz większy odsetek z racji migracji selektywnych – na tereny wiejskie migrują przede wszystkim wykształceni mieszkańcy miast (Mantey, 2011). Ich preferencje, zatem, w znaczącym stopniu rzutują na potrzeby ogółu mieszkańców w zakresie korzystania z rekreacji w gminie. Jest to cecha charakterystyczna nie tylko dla strefy podmiejskiej Warszawy, ale również innych dużych miast w Polsce.

Okazuje się, że bardziej zainteresowane aktywnością ruchową są osoby, które już ją podjęły. Średnie oceny chęci podjęcia wysiłku fizycznego bądź zwiększenia jego częstotliwości na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „zdecydowanie nie” a 5 „zdecydowanie tak”, wyniosły:

- dla osób, które dotychczas nie podjęły żadnej aktywności ruchowej: 3,58 (pomiędzy „raczej tak” a „ani tak, ani nie”),
- dla osób aktywnych ruchowo: 3,91 („raczej tak”).

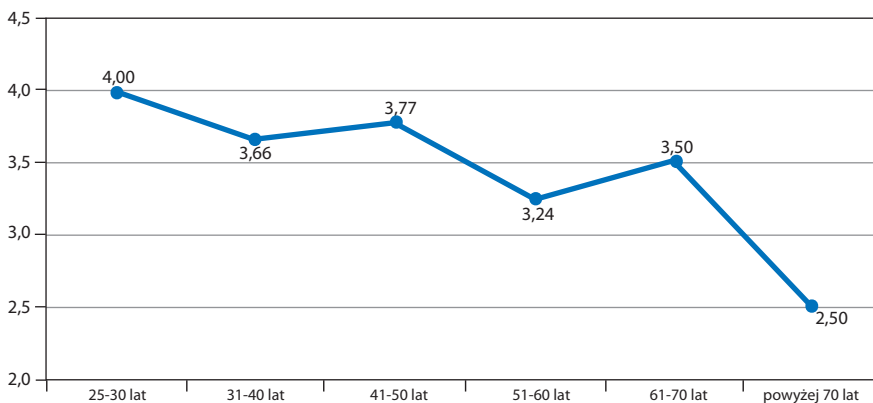
Ryc. 1. Czy w ciągu ostatniego roku zdarzyło się Panu(i) uprawiać sport, ćwiczyć...?

Źródło: opracowanie własne

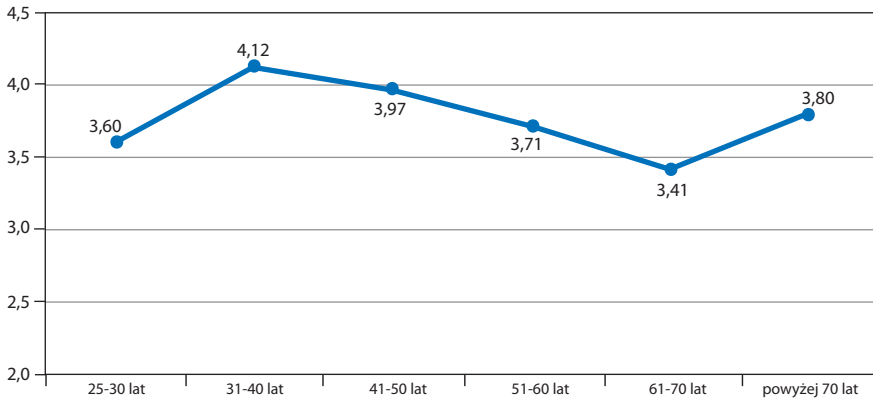
W przypadku mieszkańców, którzy nie ćwiczą, wraz z wiekiem spada chęć do podjęcia aktywności ruchowej (Ryc. 2.), zaś chęć podjęcia dodatkowych form rekreacji wśród tych, którzy są już aktywni, w zasadzie wraz z wiekiem nie maleje (Ryc. 3.).

Ryc. 2. Czy chciał(a)by Pan(i) podjąć jakąś formę aktywności ruchowej?

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 3. Czy chciał(a)by Pan(i) częściej ćwiczyć?

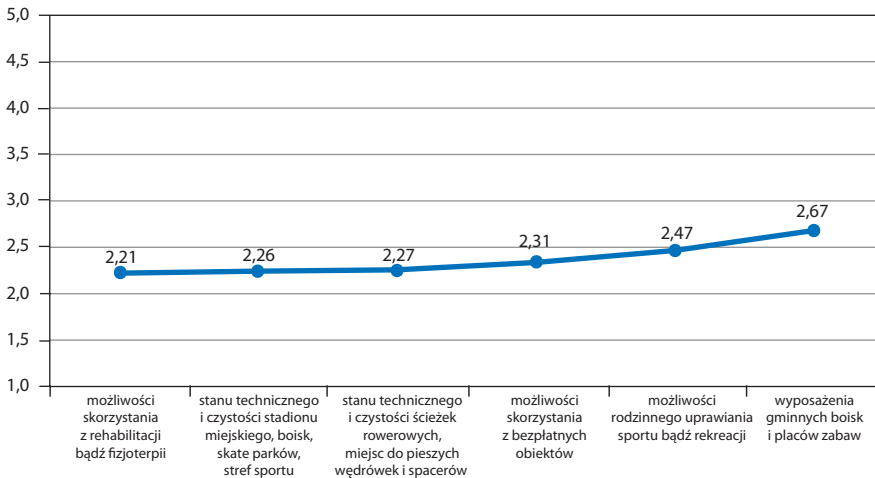

Źródło: opracowanie własne

Ocena możliwości skorzystania z zajęć ruchowych na terenie gminy

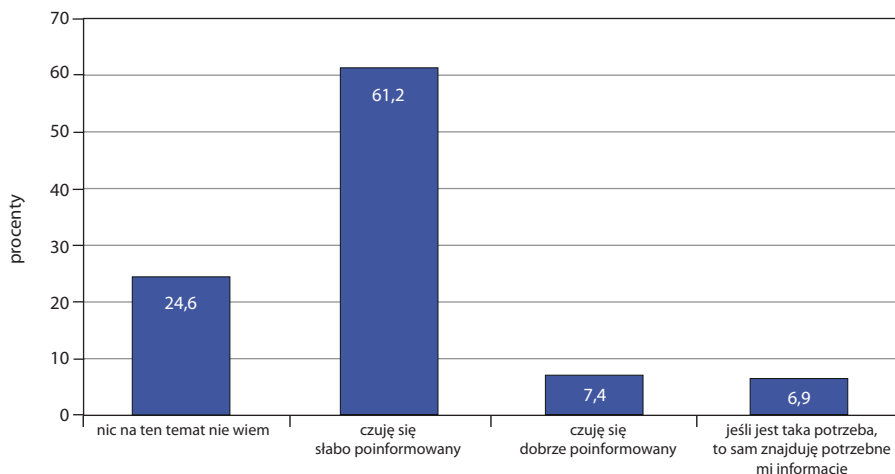
Mieszkańcy gminy Piaseczno zostali poproszeni o ocenę poszczególnych elementów, składających się na możliwości uprawiania rekreacji w gminie. Najniższe oceny przypadły w udziale możliwościom skorzystania z rehabilitacji bądź fizjoterapii (szczególnie na terenach wiejskich). Mieszkańcy stosunkowo nisko ocenili również stan techniczny i czystość

Ryc. 4. Jak ocenia Pan(i) swój poziom zadowolenia z...?

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 5. Stopień poinformowania o propozycji gminy w zakresie rekreacji dla mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

obiektów otwartych, z których każdy może skorzystać (stadion miejski, boiska, strefy sportu, ścieżki rowerowe, trasy piesze). Niestety, niepokojący jest fakt, iż wszystkie elementy składające się na możliwości uprawiania rekreacji na terenie gminy zostały ocenione poniżej oceny neutralnej (punkt 3. na skali od 1 do 5) – Ryc. 4. Ogólna sytuacja nie jest zatem dobra i gmina ma wiele do zrobienia w tym zakresie, tym bardziej, że wymagania związane z tego typu aktywnością wciąż rosną.

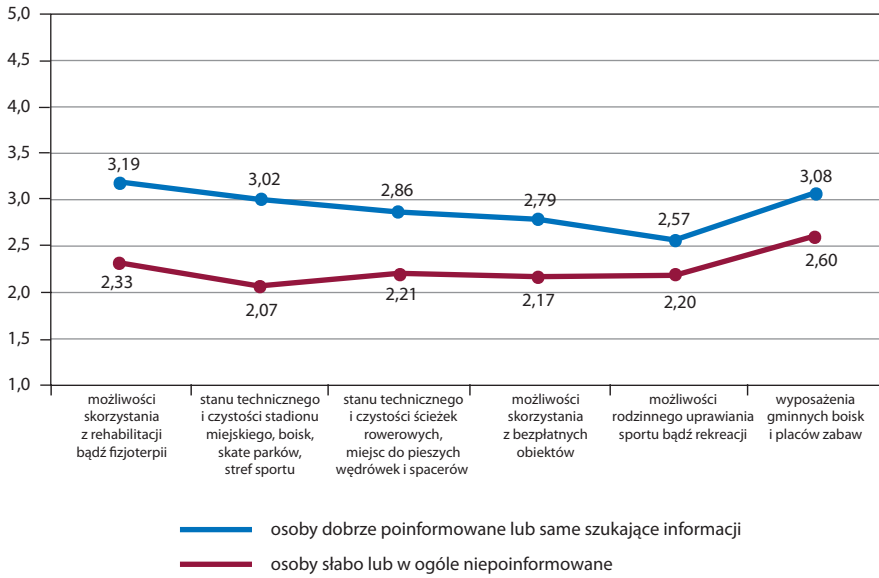
Jedną z przyczyn stosunkowo niskiego poziomu zadowolenia z gminnej oferty rekreacyjnej może być niezadowalający poziom poinformowania mieszkańców o propozycji gminy w tym zakresie (Ryc. 5.).

Wyniki przedstawione na rycinie 5. można zinterpretować dwojako:

1. poziom poinformowania mieszkańców na temat gminnej oferty rekreacyjnej jest rzeczywiście stosunkowo niski;
2. informacje na temat oferty rekreacyjnej nie należą do najczęściej poszukiwanych, dlatego mieszkańcy zawsze będą określać swój stan wiedzy w tym zakresie jako relatywnie niski.

Okazuje się, że poziom poinformowania mieszkańców jest o tyle istotny, że przekłada się na ocenę poszczególnych elementów, składających się na ofertę rekreacyjną. Osoby lepiej poinformowane są jednocześnie bardziej zadowolone z możliwości uprawiania rekreacji na terenie gminy (Ryc. 6.). Może to stanowić cenną wskazówkę dla władz lokalnych, jak w dość prosty sposób uzyskać lepsze oceny gminnej oferty spędzania czasu wolnego.

Ryc. 6. Poziom zadowolenia z gminnej oferty rekreacyjnej ze względu na poziom poinformowania o propozycji gminy w tym zakresie

Źródło: opracowanie własne

Aktualna oraz preferowana oferta zajęć ruchowych na terenie gminy

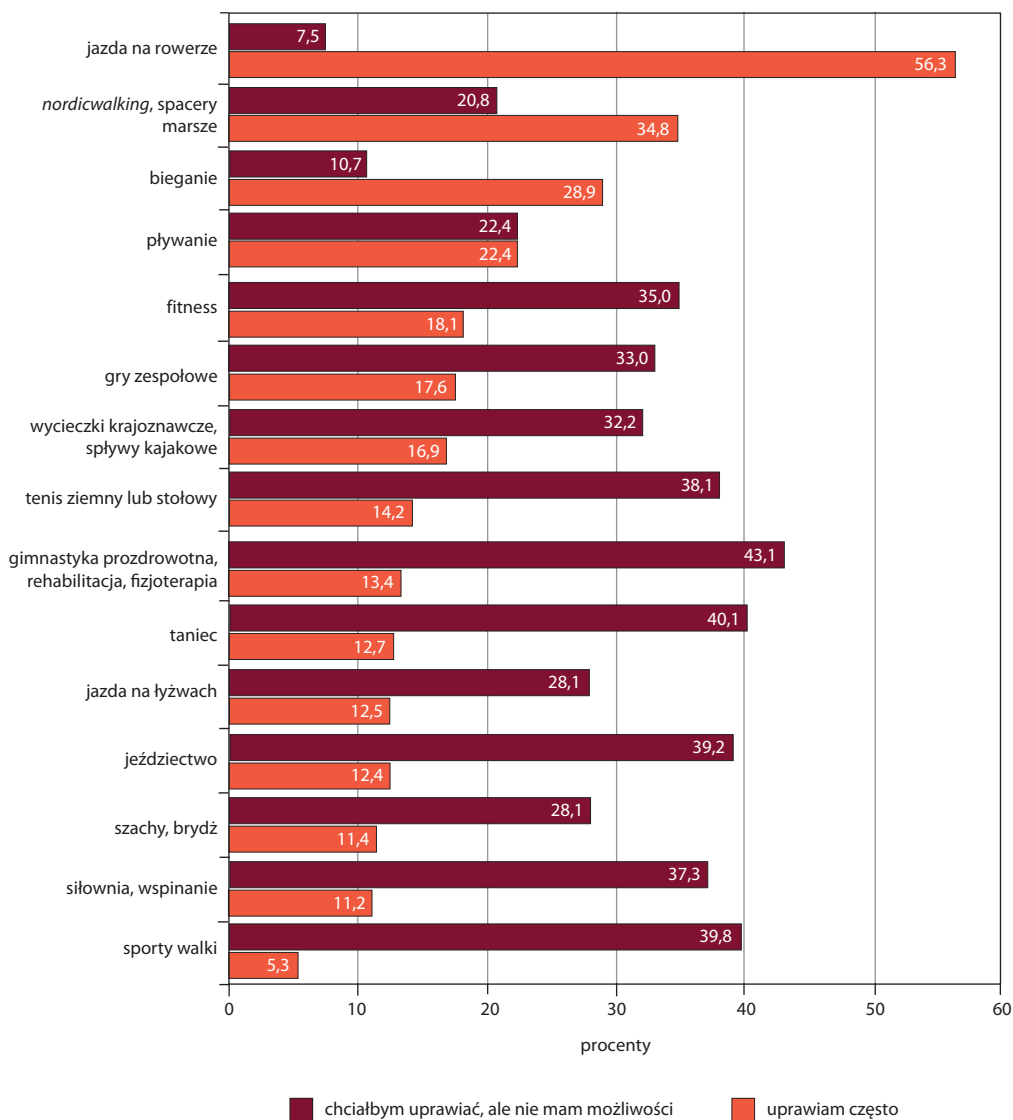
Oferta zajęć i obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie gminy Piaseczno jest dosyć bogata. Funkcjonują tu:

- pływalnia kryta w Piasecznie;
- 8 klubów fitness i spa (6 w Piasecznie i 2 na terenach wiejskich);
- 5 klubów/kortów tenisowych (3 w Piasecznie i 2 na terenach wiejskich);
- 7 klubów jeździeckich/stadnin (3 w Piasecznie i 4 na terenach wiejskich);
- 5 szkół tańca/klubów tanecznych (wszystkie w Piasecznie).

Poza tym na terenie gminy są:

- 4 oznakowane szlaki piesze;
- 400 km szlaków rowerowych, leżących w dolinie rzeki Jeziorki;
- ścieżka zdrowia prowadzona przez wykwalifikowaną kadrę trenerską (2 razy w tygodniu, zbiórki w dwóch różnych miejscach: w Piasecznie oraz w Żabiańcu);
- ścieżka edukacyjna w Chojnowskim Parku Krajobrazowym;
- trasa narciarska biegowa (informacje ze strony Urzędu Miasta i Gminy Piaseczno www.piaseczno.eu).

Ryc. 7. Formy aktywności ruchowej, które mieszkańcy podejmują często bądź chcieliby podjąć

Źródło: opracowanie własne

Z powyższego przeglądu wynika, że zdecydowanie bogatszą ofertą zajęć ruchowych, które odbywają się w specjalnie do tego przygotowanych obiektach, może pochwalić się miasto Piaseczno. Tereny wiejskie, z kolei, przyciągają przede wszystkim amatorów rekreacji na świeżym powietrzu.

Wśród mieszkańców wielu podwarszawskich gmin, w tym gminy Piaseczno, najbardziej popularną formą aktywności ruchowej jest jazda na rowerze, spacerowanie/nordicwalking oraz bieganie. Wszystkie one odbywają się w plenerze, a trzeba przyznać, że walory przyrodnicze większości gmin podmiejskich sprzyjają tego typu formom ruchu. Z zajęć płatnych i wymagających specjalistycznego obiektu najpopularniejsze jest pływanie (Ryc. 7.).

Gdyby istniała taka możliwość, mieszkańcy najczęściej korzystaliby z gimnastyki prozdrowotnej/rehabilitacji i próbowali swoich sił w tańcu, sportach walki i jeździectwie. Jeśli uwzględnimy miejsce zamieszkania, to okaże się, że mieszkańcy miasta najchętniej zajęliby się tenisem ziemnym lub stołowym (46,3%), gimnastyką prozdrowotną/rehabilitacją (46,2%) oraz jeździectwem (40,4%), zaś mieszkańcy terenów wiejskich przede wszystkim tańcem (43,7%). Na terenach wiejskich brakuje możliwości korzystania również z innych dość popularnych zajęć ruchowych, które wymagają odpowiednio wyposażonych sal (siłowni, sal do fitness czy sportów walki itp.).

Kobiety w wieku 25-50 lat najczęściej chciałyby móc korzystać z gimnastyki prozdrowotnej (44,4%), siłowni (42%), zajęć tanecznych (41,3%) i jeździectwa (40%), a kobiety w wieku 50 lat lub więcej przede wszystkim z zajęć tanecznych (40,6%). Mężczyźni w grupie wiekowej 25-50 lat chcieliby częściej uprawiać gimnastykę prozdrowotną/rehabilitację (50%), tenis ziemny lub stołowy (46,7%), sporty walki (46%) i jeździectwo (42,1%), a ci powyżej 50 roku życia – grać w szachy i brydża (53,3%) i jeździć konno (44,4%).

Myśląc o zmianach w gminnej ofercie spędzania czasu wolnego, szczególną uwagę należałoby zwrócić na preferencje osób, które dotychczas nie korzystały z żadnej formy aktywności ruchowej. Istnieje bowiem szansa, że jeśli uda się zachęcić ich do zmiany stylu życia, wówczas zaczną szerzej korzystać z gminnej oferty zajęć ruchowych. Okazuje się, że gdyby osoby te miały możliwość, to najchętniej uczestniczyłyby w zajęciach fitnessu (55,1%) – szczególnie kobiety bądź w gimnastyce prozdrowotnej (55,1%). Chętnie skorzystałyby też z wycieczek krajoznawczych (42,1%), siłowni (42,1%), gier zespołowych (41,8%), tańca (41,1%) oraz sportów walki (40%).

W trakcie badania zaobserwowano dość ciekawe zjawisko, a mianowicie: wśród osób, które zadeklarowały, że w zasadzie nie podejmują żadnej aktywności ruchowej zaliczanej do rekreacji, znaczący odsetek respondentów przyznał, że często jeździ na rowerze (41,7%), spaceruje, maszeruje bądź uprawia *nordicwalking* (20%) oraz biega (12,5%). Oznacza to, że popularnych aktywności fizycznych, które wydają się nam naturalne z racji bliskości terenów atrakcyjnych przyrodniczo i nie wymagają większego wysiłku organizacyjnego ani specjalistycznej infrastruktury, często nie postrzegamy w kategoriach form rekreacji czy zajęć ruchowych. Należałoby poświęcić tej kwestii oddzielne badanie, w którym można by sprawdzić, jak silnie zakorzeniona jest w mieszkańcach przedmieść chęć zaimplementowania do środowiska podmiejskiego tych form spędzania czasu wolnego, które są właściwe miastom (zajęcia na siłowni, fitness, pływanie, taniec itp.). Być może preferencje mieszkańców gmin podmiejskich uwarunkowane są potrzebą przebywania w towarzystwie osób podobnych i nawiązywania znajomości z tymi, którzy dzielą nasze zainteresowania. Mogą być też przejawem ulegania modzie albo wyrazem niezadowolenia z niedoinwestowanej infrastruktury.

tury, która często uniemożliwia pełne korzystanie z uroków okolicy. Innego wyjaśnienia powyższej prawidłowości dostarcza koncepcja poszukiwania doznań (*sensationseeking*), przywołana w artykule Walczak i in. (2011). Okazuje się, że dziś wielu osobom nie wystarcza już uprawianie rekreacji tylko dla miłego spędzania czasu wolnego i podejmowania aktywności związanej z wykorzystywaniem posiadanych umiejętności. Ludziom coraz częściej zależy na zwiększaniu obciążeń, podnoszeniu efektywności działania, nabywaniu nowych, oryginalnych umiejętności i sprawdzaniu się. Ogólnie chodzi o osiągnięcie wysokiego poziomu stymulacji, także podczas wypoczynku. Przywołana koncepcja wyjaśnia, dlaczego bieganie, spacerowanie czy jazda na rowerze mogą być niewystarczające do zbudowania pozytywnego wizerunku samego siebie. Zdecydowanie lepiej w tej roli sprawdza się tenis, wspinaczka, ekstremalna jazda na deskorolce czy jeździectwo.

Badania w gminie Piaseczno dodatkowo ujawniły potrzebę korzystania w strefie podmiejskiej z tzw. przestrzeni klubowych (Kępkowicz i in., 2014), przeznaczonych dla osób, które podzielają te same zainteresowania i chcą korzystać z odpłatnych zajęć organizowanych w atrakcyjnej przestrzeni, co niewątpliwie jest oznaką prestiżu. Przestrzenie klubowe wraz z krajobrazem, który tworzą, zaczynają wpływać na jakość i styl życia ich mieszkańców. Są one przykładem przestrzeni o ograniczonej dostępności, mających za zadanie „odpierać lub odsiewać potencjalnych niepożądanych użytkowników” (Bauman, 2003). Potrzeba spotkania się z innymi, ale podobnymi ludźmi, w przestrzeni, do której nie mają dostępu osoby o niższym statusie społecznym, skutkuje rosnącą popularnością podmiejskich stadnin, klubów jeździeckich, tenisowych, golfowych, klubów gry w polo i innych tego typu miejsc, coraz chętniej lokowanych w strefie suburbanalnej. Można tym wytłumaczyć stosunkowo duże zainteresowanie jeździectwem czy klubami tenisowymi, jakie wykazują mieszkańcy gminy Piaseczno.

Podsumowanie i wnioski

Badania ankietowe są często dla władz lokalnych cennym źródłem informacji. Pytania o częstotliwość podejmowania aktywności ruchowej, w podziale na poszczególne kategorie wiekowe, oraz o poziom zadowolenia z elementów składających się na możliwości korzystania z rekreacji na terenie gminy – mogą być dobrymi wskaźnikami skuteczności działań podejmowanych przez gminę. Opracowując strategię rozwoju sportu, rekreacji i kultury fizycznej, warto tego typu pytania potraktować jako wskaźniki skuteczności realizacji zadań zapisanych w strategii.

Pomimo dużej popularności biegania, spacerowania i jazdy na rowerze, mieszkańcy podwarszawskich przedmieść są „raczej niezadowoleni” ze stanu technicznego i czystości ścieżek rowerowych i tras spacerowych, których często po prostu nie ma. Gminy podmiejskie mają zatem prawdziwy dylemat: inwestować w infrastrukturę pozwalającą na korzystanie z lokalnych walorów środowiska przyrodniczego czy też tworzyć sieć boisk, sal gimnastycznych, pływalni itp. Mieszkańcy chętnie skorzystaliby z zajęć prowadzonych przez instruktorów, które odbywają się w obiektach sportowo-rekreacyjnych, co jednak nie oznacza,

że dotychczas podejmowane formy aktywności tracą na swej popularności. Skoro większość deklaruje, że najczęściej wybiera rekreację na świeżym powietrzu, to logiczne jest, że w pierwszej kolejności należałoby zadbać o gminną ogólnodostępną i bezpłatną infrastrukturę rekreacyjną w postaci dobrej jakości tras spacerowych i ścieżek rowerowych, którym towarzyszyłyby ławki, siłownie plenerowe itp.

Problem niskich ocen możliwości uprawiania rekreacji na terenie gminy może do pewnego stopnia wynikać ze słabego poinformowania mieszkańców o ofercie gminnej w tym zakresie. Być może skuteczniejszy przekaz, skierowany do mieszkańców, poprawiłby w ich oczach gminną ofertę zajęć rekreacyjnych i sprawił, że wreszcie skorzystaliby z niej ci, którzy słabo bądź w ogóle jej nie znają. Warto z tego typu informacją dotrzeć do tych, którzy „raczej” nie są zainteresowani aktywnością ruchową bądź nie mają w tej kwestii zdania. Każda forma ruchu raz podjęta skutkuje bowiem większą dbałością o własną kondycję fizyczną, bez względu na wiek osoby, która zdecydowała się zmienić swój styl życia.

Z badań w podwarszawskiej gminie Piaseczno wynika, że myśląc o wzbogaceniu gminnej oferty rekreacyjnej dla mieszkańców, można pójść w co najmniej trzech kierunkach. Pierwszy z nich to rozbudowa gminnej infrastruktury, umożliwiającej korzystanie z walorów przyrodniczych i krajobrazowych gminy w sposób ogólnodostępny i nieodpłatny, co niewątpliwie przyczyniłoby się również do ożywienia turystyki pieszo-rowerowej na większym niż gmina obszarze. Drugi nurt działań – to budowa gminnych ośrodków sportu i rekreacji oraz ogólnodostępnych boisk, co wprawdzie odpowiada na zgłaszane w badaniu potrzeby mieszkańców, ale wiąże się z koniecznością ponoszenia dość znacznych kosztów, związanych z późniejszym utrzymaniem i eksploatacją tego typu obiektów. W przypadku wyboru takiego rozwiązania, warto wchodzić w porozumienia z sąsiednimi gminami i wspólnie finansować budowę bardziej kosztownych obiektów, jednocześnie zapewniając do nich dobry dojazd. Trzecim rozwiązaniem jest wspieranie prywatnych przedsiębiorców w tworzeniu atrakcyjnych przestrzeni klubowych, które umożliwiają mieszkańcom korzystanie ze stosunkowo drogiej formy aktywności fizycznej, budując tym samym prestiż okolicy i dając poczucie przynależności do kręgu osób o wyższym statusie społecznym. Decydując się na któryś z kierunków bądź działając wielotorowo, warto mieć na uwadze zmiany rozwojowe we współczesnej aktywności rekreacyjnej – „od rekreacji do ekscytacji” – i uwzględnić w gminnej ofercie spędzania czasu wolnego również takie formy zajęć ruchowych, które są źródłem silnych doznań, a przy okazji zaspokajają społeczne potrzeby samourzeczywistnienia i prestiżu (Walczak i in., 2011).

Literatura:

Bauman, Z., 2003, *Razem, osobno* (tłum. T. Kunz), Wydawnictwo Literackie, Kraków.

Czajkowski K., 1979, *Wychowanie do rekreacji*, WSiP, Warszawa.

Dąbrowski A. (red.), 2006, *Zarys teorii rekreacji ruchowej*, Wydawnictwo ALMAMER WSE, AWF Warszawa, Warszawa.

Kępkowicz A., Mantey D., Lipińska H., Wańkowicz W., 2014, *Club landscape as a manifestation of substitutive public spaces in suburbs*, *Architektura Krajobrazu. Landscape Architecture. Zieleń osiedlowa*. The Settling Greenery, nr 3/2014, s. 56-71.

Mantey, D., 2011, *Żywiotowość lokalizacji osiedli mieszkaniowych na terenach wiejskich obszaru metropolitalnego Warszawy*, Uniwersytet Warszawski Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Warszawa.

Pawlusiński R., 2005, *Samorząd lokalny a rozwój turystyki. Przykład gmin Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków.

Solarek K., 2013, *Struktura przestrzenna strefy podmiejskiej Warszawy: determinanty współczesnych przekształceń*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa.

Szacka B., 2003, *Wprowadzenie do socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa.

Walczak M., Gracz J., Tomczak M., 2011, *Poszukiwanie doznań jako tendencja we współczesnej aktywności sportowo-rekreacyjnej*, (w:) Niedzielski P., Witek J. (red.), *Sport i rekreacja a wyzwania współczesnej cywilizacji*, Zeszyty Naukowe Nr 689, Ekonomiczne Problemy Usług Nr 78, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, s. 47-63.

Walczak M., Tomczak M., 2011, *Poczucie jakości życia jako efekt zaspokojenia potrzeb psychologicznych i zróżnicowania motywacji do aktywności fizycznej*, (w:) Niedzielski P., Witek J. (red.), *Sport i rekreacja a wyzwania współczesnej cywilizacji*, Zeszyty Naukowe Nr 689, Ekonomiczne Problemy Usług Nr 78, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, s. 219-240.

Wolańska T., *Leksykon. Sport dla wszystkich – rekreacja ruchowa*, AWF, Warszawa.

Akty prawne

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz.U. z 1990 r. Nr 16 poz. 95)

Strony internetowe

www.piaseczno.eu

Recreation in the suburban area on the example of the municipality near Warsaw Piaseczno (research report)

SUMMARY

This article is dedicated to the preferences of recreation among the inhabitants of the municipality of Piaseczno near Warsaw, where intensive processes of suburbanization take place. It presents the most of ten undertaken forms of physical activities, as well as the preferred ones, which the inhabitants would like to take up, but do not have the opportunities. The paper presents also an assessment of the elements of the municipal offer of recreational activities and the level of being informed about the active forms of leisure time, available in the municipality. The author discerns three possible solutions to promote sport, recreation and physical culture in the suburban municipalities having attractive nature. The first is the development of municipal infrastructure for the use of natural and landscape values in a public way and free of charge, the second is the construction of municipal recreation and sports facilities, playing fields, and the third is supporting private entrepreneurs in creating an attractive 'club spaces'. This article and the methodology used in the study can be helpful when working on the creation or updating of the municipal strategy of sport, recreation and physical culture development.
